

вих досліджень із практичними заходами. Успішність цих програм потребує також активної участі місцевих громад у їх реалізації.

Список використаних джерел:

1. Дейнека А.М., Мілкіна Л.І., Приндак В.П. Ліси національного природного парку «Сколівські Бескиди». Львів: Сполом, 2006. 176 с.
2. Соломаха В.А., Якушенко Д.М., Крамарець В.О. та ін. Національний природний парк «Сколівські Бескиди». Рослинний світ. Київ: Фітосоціоцентр, 2004. 240 с.

УДК 630*221.9

РУБКИ ПЕРЕФОРМУВАННЯ В НПП «ЗАЧАРОВАНИЙ КРАЙ»

І.Ф. Шишканинець

Національний природний парк «Зачарований край», с. Ільниця,
schif@ukr.net

I. Shyshkanynets. Conversion cuts in NNP «Zacharovanyi Krai».

For practical implementation of research in the NNP, 70- and 110-year-old pure beech stands (conditionally of the same age) were selected, which grow in conditions optimal for this species – moist pure beech forest (D₃-Bk). The availability of experimental plots with forest stands of the corresponding age categories makes it possible to track the processes (stages) of transformation that may occur in plantations of different ontogenetic states (60-70-year-old beech stands begin to bear fruit, and under their canopy, undergrowth is formed, and at the age of 100-150 years, they enter a stage of intensive fruiting).

Національний природний парк «Зачарований край» (далі НПП) створений згідно з Указом Президента України № 343/2009 від 21. 05.

2009 р. на площі 6101 га (5649 га земель у постійному користуванні та 452 га – без вилучення). Парк віднесено до сфери управління Держлісагентства України.

Територія НПП розташована в центральній частини Вигорлат-Гутинської вулканічної гряди, передгір'я Східних Карпат, а саме – у межах хребта Великий Діл (південно-західний макросхил). В адміністративному вимірі НПП розташований на території Хустського району Закарпатської області.

Природоохоронна діяльність у НПП «Зачарований край» здійснюється з врахуванням режиму території. При цьому в установі проводяться переважно рубки формування і оздоровлення лісів. Зокрема за 2014-2024 рр. санітарні рубки вибіркові проведені на площі 67,5 га, прохідні рубки – 66,7 га, рубки переформування – 8,9 га [2, 4].

Рубки переформування передбачені проєктом організації території установи, розробленим у 2014 р. Станом на сьогодні розробляється новий проєкт організації території установи (2025-2034 рр.), у якому передбачається проведення відповідних рубок на площі 83,0 га.

Варто відзначити, що у НПП не лише здійснюються рубки переформування, а і закладені експериментальні ділянки з переформування насаджень.

Так, для практичної реалізації відповідних досліджень в НПП підібрано 70- та 110-річні чисті букові лісостани (умовно одновікові), які зростають в оптимальних для даної породи умовах – вологій чистій бучині (D₃-Бк). Наявність експериментальних ділянок з лісостанів відповідних вікових категорії дає можливість відслідковувати процеси (етапи) переформування, які мажуть відбуватися у насадженнях різного онтогенетичного стану (60-70 річні букові деревостани починають плодоносити і під їх наметом формуються куртини підросту, а у 100-150 річному віці переходять у стадію інтенсивного плодоношення).

Постійні пробні площі (далі ППП) закладені у 2018 та 2020 рр., зокрема: ППП № 2 – у 70-річному лісостані, а ППП № 5 – у 110-річному. Кожна ППП складається з секції «А» (контроль) та «Б» (рубка переформування). Більш детально з об'єктами, методикою та

результатами досліджень на відповідних ППП можна ознайомитися у публікації авторів [3].

Перші етапи переформування здійснені у 2019 та 2022 рр. відповідно. Так, на ППП № 2 проведено рубку слабкої інтенсивності (11 % за запасом), а на ППП № 5 – сильної інтенсивності (26 % за запасом). Лісівничо-таксаційна характеристика деревостанів на секціях «Б» постійних пробних площ наведена в табл. 1.

Таблиця 1

Лісівничо-таксаційна характеристика букових деревостанів на ППП

ППП № 2 (секція «Б»)					ППП № 5 (секція «Б»)				
склад деревостану	кількість дерев, шт·га ⁻¹	запас м ³ ·га ⁻¹	повнота	% вибірки	склад деревостану	кількість дерев, шт·га ⁻¹	запас м ³ ·га ⁻¹	повнота	% вибірки
До рубки									
10 Бкл	550	484,7	0,9	-	10 Бкл	374	493,6	0,7	-
В рубку									
10 Бкл	99	55,7	0,1	11	10 Бкл	40	128,6	0,18	26
Після рубки									
10 Бкл	451	429	0,8	-	10 Бкл	334	365,0	0,52	-

Під час відбирання дерев у рубку, дотримувалися принципу рівномірно зрідження на площі: при цьому в першу чергу відбирали пошкоджені дерева, гіршої товарної якості, а також зайві дерева. Так, на ППП № 2 зрубано 79 дров'яних та 20 ділових дерев (рис. 1). Дров'яні – дерева переважно відсталі в рості, пригнічені. Ділові – дерева переважно панівні, однак ті які заважали росту цільовим деревам та ті, які не створювали сприятливих умов для формування підросту.

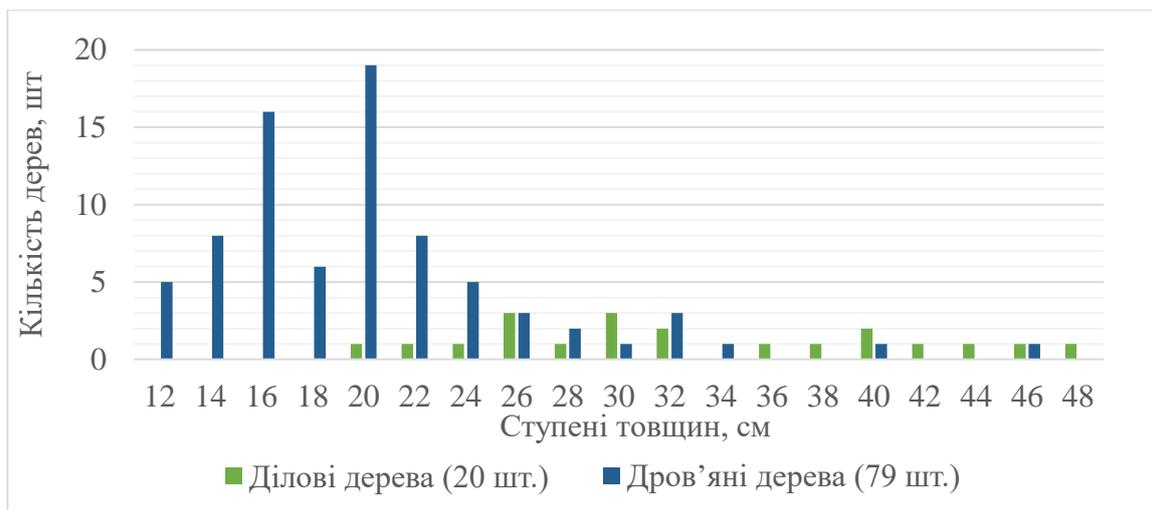

Рис. 1. Розподіл кількості дерев за ступенями товщини на ППП № 2 (секція «Б»), які зрубано у 2020 р.

На ППП № 5 зрубано 40 дров'яних дерев (рис. 2), переважно пошкоджені, зайві.

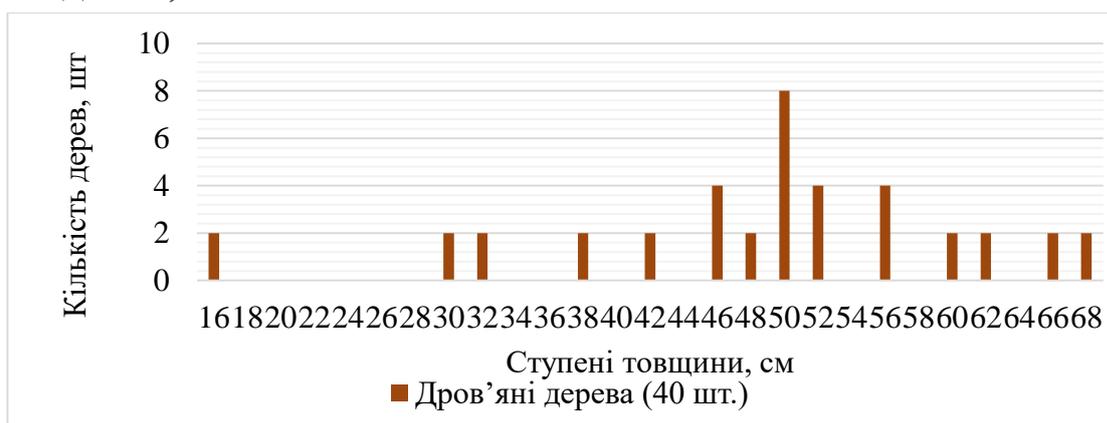

Рис. 2. Розподіл кількості дерев за ступенями товщини на ППП № 5 (секція «Б»), які зрубано у 2022 р.

Під наметом 70-річного умовно одновікового букового лісостану (ППП № 2) обліковано 41900 шт·га⁻¹ підросту, який диференційований за висотними і віковими групами [3]. Частка бука є домінуючою і становить 97,4 %. Частка черешні, явора та дуба є не значною і становить 1,7, 0,6, 0,2 % відповідно. Проведення рубки переформування дає можливість створити більш сприятливі умови для конкуренції даних порід з буком, а в майбутньому сформувати лісостан за участі відповідних порід у складі деревостану.

Під наметом 100-річного букового лісостану (ППП № 5) обліковано 23750 шт·га-1 підросту [3]. У складі підросту наявний лише бук, який представлений найстаршою віковою та найвищою висотною групами. Здійснення відповідного заходу дасть можливість створити сприятливі умови для росту дерев нижнього умовного ярусу та сприятливі умови для появи інших цінних порід під наметом.

Повторні дослідження на відповідних пробних площах заплановані на 2028 та 2030 рр. відповідно, після чого буде проведений наступний етап рубок переформування.

Висновки. Наявність стаціонарних ділянок досліджень у НПП дає можливість постійно відстежувати тенденції природного розвитку екосистем та зміни, які відбуваються внаслідок проведення рубок переформування.

Список використаних джерел:

1. Наблжене до природи та багатофункціональне ведення лісового господарства в Карпатському регіоні України та Словаччини: посібник / за ред. Г.Т. Криницького, М.В. Чернявського. Ужгород: ПП «Коло», 2014. 278 с.

2. Національний природний парк «Зачарований край»: основні напрямки діяльності / уклад. Шишканинець Іван, Лутак Василь, Котубей Ігор, Химич Евеліна. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2025. 68 с.

3. Шишканинець І. Ф., Лутак В. В. Експериментальні ділянки з переформування насаджень в Національному природному парку «Зачарований край». Науковий вісник НЛТУ України. 2022. т. 32, № 4. С. 18-25. DOI: <https://doi.org/10.36930/40320403>

4. Шишканинець І. Ф. Реалізація природоохоронних заходів у НПП «Зачарований край». Роль біосферних заповідників (резерватів) та інших природоохоронних територій для реалізації в Україні стратегії сталого розвитку. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Україна, м. Рахів, 21 листопада 2023 року). – Рахів, 2023. – С. 328-333.